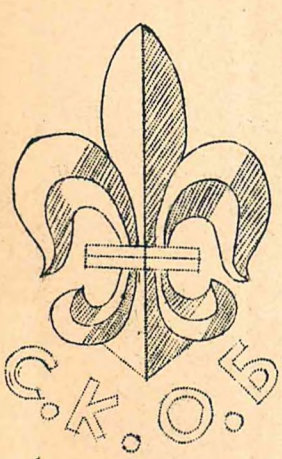

Юнацький Гурт

газетка юнацтва

Рік II. МІСЯЧНИК. Ч.13-14.

- ЗМІСТ -

1.	Молитва Нації	- Зореслав.	стор.	2
2.	Лицарі абсурду ?	- П.М.	"	2
3.	78-ма річниця „Просвіти"	- ром.	"	3
4.	З історії УГА	- /-/	"	4
5.	Організація праці	- др.А.Фіґоль	"	8
6.	Наші уявлення про всесвіт	- проф.Ю.Монцібович .	"	10
7.	Зброя проти смерти	- /-/	"	14
8.	Борітеся	- Зореслав	"	16
9.	Перший професійний актор	- В.Д.	"	16
10.	Микита Шаповал	- /-/	"	18
11.	Листопадові дні в закутинах Галичини	- М. Маринюк.	"	20
12.	Посмертна згадка	-	"	23
13.	Дружні серця	- О.Безіленний. . . .	"	24
14.	Всячина	-	"	27
15.	Загадки	-	"	28

Табор Українських Полонених

Ріміні - Італія Листопад - Грудень 1946

Зореслав

МОЛИТВА НАЦІЇ

У прем'я люте, в бурі люті
Пророків, Боже, зволь нам дати!
Пророків, що на праві путі
Зірвали би мільйони скуті
Від Кавказу аж по Карпати!

В них запали вогні вулькан'в,
Богні живі і животворні!
Їм силу дай борців-титанів,
Щоб серед бур і гураганів
Стояли мужні, непоборні!

Очам дай ясність блискавиці;
Устам дай слово поле зриву;
Словам дай голос громовиці;
Рукам дай непохитність криці;
А грудям доброти і гніву!

Їм дай серця незлобні-чисті,
З даром безмірної любови;
І душі в них вдихни вогнисті,
Великі, праві, променисті,
На боротьбу і труд готові!

Збуди в них непохитну віру
У перемогу світла й правди,
Щоб не вклонилися кумиру,
А радше все несли в офіру
За свій народ усоди й завжди!

І будь їм Богом в час хитання!
Будь силою в борні й недолі!
Благослови всі їх змагання,
Пророче дай сповнить послання,
І вивести народ з неволі!

У прем'я люте, в бурі люті
Пророків, Боже, зволь нам дати!
Пророків, що на праві путі
Зірвали би мільйони з путі
Від Кавказу аж по Карпати!

+ + +

П.М.

ЛИЦАРІ абсурду?

З-поміж усіх боїв зведених у часі наших Визвольних Змагань з нашими противниками чітко вирізняться: Крути й Базар. Тому й присвячуємо їм особливу увагу, чи то з точки політичного, чи військового, а найважніше - виховно-історичного погляду. Обі події яскраво-ясні і обі трагічні. Одна - початок змагань, друга - трагічне закінчення. Учасники обох подій виказують величезну подібність у мужності, геройстві, завзятті. Спільною цією обох подій - це трагізм обставин, серед яких довелося учасникам зводити бій і гинути за свою державність, не покорюючись ворогові.

У кожного народу бувають події, що стають символом боротьби за своє існування, за свою волю, за свобідний розвиток того ж народу. Вони стають національними святами. У нашій історії немало теж таких моментів. Згадані обі події виказують непоборне хотіння народу жити власним життям.

Від полтавської битви до Базару минуло понад 200 літ. Стремління ці з однаковою силою виявляються й у часі Визвольних Змагань, хоча й може комусь здавалося, або й ще здається, що „не було й нема". На крові борців-героїв з-під Базару виростають і виростатимуть нові борці за ті самі ідеали, що за них незлічені жертви склав уже український народ.

Базар - це ще один вияв національно-політичної зрілости, бо незрілий народ ледви чи спроможеться на те, щоб його вояк, перемучений і знесилений довгою війною, рішався ще раз на бій з рішуче переважаючим ворогом, йшов на неминучу смерть за інтереси, ідеали свого народу!

З перспективи чверти одного віку дивимося на борців з-під Базару, не як на „героїв абсурду", а як на справжніх вибранців народу, що своєю кров'ю ще раз запротестували перед світом проти загарбництва і тиранії Москви. Вони, перед самим виконанням розстрілу, не пішли на пропозицію своїх катів: помилування за зраду своїх національних ідеалів. А ідеали ті залишилися святими для нас. Жертва героїв з-під Базару не пішла на-марне, їхня кров, пролита за волю народу, зродила тисячі таких борців, як вони.

Такі жертви ніколи не стратять своєї важливости, не зважаючи, чи ідеали, що за них вони полягли, осягнені - чи ні.

І коли ці герої частинно не знаходили належної оцінки в своїх сучасників, так молодші покоління беззастережно склонили свої голови перед тінями героїв-борців за національні ідеали!

+++

ром

78-ма річниця „ПРОСВІТИ"

Немає тепер, здається, українця, який не чув би слова „Просвіта". Це слово відоме всім верствам нашого суспільства: духовенству, інтелігенції, робітництву, селянству; воно розповсюднене по цілому краю, та не лише в краю, але всюди там, де лише знаходиться більше скупчення українців. Чому якраз це слово тішиться такою популярністю серед широких мас?

Щоб відповісти на це питання, вернімся кількадесять літ взад. 1848 року знесено в Австро-Угорській монархії панщину. Але нарід оставав і дальше під враженням недавної панської самоволі і в перших початках не міг зрозуміти, що йому дано волю, що настало інше життя. Треба було створити таку організацію, яка б визначила народові нові шляхи, впровадила його на нові рейки в культурно-освітньому, а тимсамим і в політичному житті. І цього важливого завдання піднялася мала групка людей. 8.12.1868 р. засновано у Львові Т-во „Просвіта", що поставило своїм завданням: 1. спрямувати культ.-осв.працю серед народу під кутом його власного добра. 2. Започаткувати й зорганізувати по містах і селах подібні товариства, що мали б на меті освідомлювати нарід, 3. створити кадри культ.-осв.працівників, через відповідний добір людей, 4. видавати популярні книжки і видання для народу з різних ділянок людського знання, особливо з ділянки українознавства, 5 вказувати народові на пекучу потребу своїх шкіл та робити старання для створення українських середніх та загально-фахових шкіл, 6. боротися з народнім лихом - алькоголізмом, 7. поборювати лихву та господарську кризу шляхом заснування позичкових кас, створення підстав для кооперативної і приватної торгівлі, та через пропагування ощадности, 8. плекати народню культуру, 9. в політичному житті стояти поза партійністю і шанувати особисті переконання та партійну приналежність своїх членів.

Маючи перед собою оці завдання, молоде Т-во приступило зразу

до їхнього переведення. Не минуло багато часу, як можна було побачити прямо неочікувані висліди. Край покрився мережею філій Т-ва „Просвіти", в яких гуртувалися свідоміші й діяльніші одиниці, що почали боротись з безпросвітністю, п'янством, лихвою. Вкортці Т-во начислювало тисячі членів, не було села, де б не існувало Т-во „Просвіта", побіч нього „Відродження", „Сільський Господар", чи інші товариства. Значення тієї праці, яку виконало Т-во „Просвіта" для народу, якою причинилось воно до зросту національної свідомости широких мас - величезне. „Просвіта" поклала підвалини під велику будову - сконсолідування цілого народу під знаком просвіти. Тому й річницю „Просвіти" святкуємо рік-річно нарівні з національними святами, тому з таким пієтизмом відноситься кожний з нас до „Просвіти"-матері всіх культ.-осв. та господарських установ. Виявом зрозуміння значення „Просвіти" в нашому таборі є хочби заснування у кожному бльоці Таб.Тов. „Просвіта" та переведення свят у річницю „Просвіти", яка і на чужині веде нас давним, добре випробуваним шляхом.

З історії УГА

Від Редакції: Знаходимось на чужині, далеко від рідних земель, серед досить складних обставин. Час нищить усе! Забувається швидко те, що колись зналося, йде в непам'ять усе, що давніше побіжно тільки читалося. Недавно святкували ми річницю Листопадового Зриву 1918 р. Ряди учасників тих змагань жахливо рідшають. У нашому таборі знаходяться тільки одиниці, що в ті пропам'ятні дні брали активну участь у творенні Самостійности на Західніх Землях України. Молодші ж читали тільки про тодішні події, чи слухали оповідань старших. Тому Редакція уважає, що не під речі буде подати в Листопадову Річницю коротеньку розвідку про УГА, її повстання й організацію. При цьому використано такі матеріяли: „Історія України" - проф. Д. Дорошенко, і Календар „Український Інвалід" за 1937 р.

I. Коли повстала Галицька Армія?

Коли справи Австрійсько-Угорської монархії щоразто гіршали, а у зв'язку з тим заносилося на перебудову держави на національному принципі, і останній австрійський цісар Карло видав у тому напрямі свій маніфест 16.10.1918 р., у Львові створилася 18.10. Українська Національна Рада, що мала завдання виконати право самовизначення українців, які находилися тоді в межах габсбурзької монархії. Трохи раніше від Української Національної Ради, бо десь з початком вересня 1918 р., повстав тайний Центральний Військовий Комітет, що в порозумінні з політичним проводом організував серед галицьких полків українську військову силу, якої підставою мали стати Українські Січові Стрільці.

Коли галицький намісник ген. Гуйн не хотів передати влади делегації, що прибула до нього на чолі з др.К. Левицьким, справу перевороту взяв у свої руки Центральний Військовий Комітет під проводом сотн. Д. Вітовського. Комітет, що розпоряджав у той час силою 60-ти старшин і около 1200 стрільців /більшістю розкинених по Львові/ роззброїв дня 1. Листопада по львівських касарнях вояків інших національностей та обсадив важніші урядові будинки. Того ж таки дня пополудне поляки повели контракцію. Так почалася українсько - польська війна, а в зв'язку з тим стала творитися українська

військова сила. Її зав'язком був той відділ, що ним розпоряджав Центральний Військовий Комітет, а основою Українські Січові Стрільці, що 3.листопада приїхав до Львова.

В основу творення Галицької Армії /вона так зразу називалася/ прийняли систему загального обов'язку військової служби. Державний Секретаріят Військових Справ установив розпорядком з дня 15.11.1918 р. організаційну схему, на підставі якої поодинокі частини мали доповнюватись кожна з окремо призначеної для неї частини державної території. Згідно з тим Східню Галичину й українську частину Буковини поділили на три військові області: Львів, Тернопіль, Станиславів. Кожна обдасть мала 4 військові округи, а в склад кожної округи входило 3 - 8 повітів.

II. Державний Секретаріят Військових Справ.

Найвищою військовою владою в ЗУНР був державний секретаріят військових Справ, що створився 9.11.1918 р. Державними секретарями були: 1. Полк. Д. Вітовський від 9.11.1918 до 13.2.1919р.
2. Полк. В. Курманович від 13.2. до 9.6. 1919 р.
У тому часі диктатор Е. Петрушевич розв'язав ДСВС разом з іншими Секретаріятами. Справи ДСВС перейшли частинно на Начальну Команду, а частинно на новоутворену „Військову канцелярію диктатора".

III. Начальна Команда Галицької Армії.

Головне Командування Української Армії було в руках Начальної Команди Галицької Армії /НКГА/, що повстала 1.11.1918 р. під назвою Українська Генеральна Команда, а ця 8.11. дістала пізнішу назву НКГА. В березні 1920 р. за большевиків НКГА перейменували на Полевий Штаб Червоної УГА, але цей штаб швидко усунули від команди й вислали до Києва. Начальними командантами УГА були:
1. Полк. Д. Вітовський від 1.11. до 5.11.1918 р.
2. Полк. Гриць Коссак від 5.11. до 9.11.1918
3. Полк. Гнат Стефанів від 9.11. до 10.12. 1918 р.
4. Ген. Михайло Омелянович-Павленко від 10.12.1918 - 9.6.1919 р.
5. Ген. Михайло Греків від 9.6. до 5.7.1919 р.
6. Ген. Мирон Тарнавський від 5.7. до 7.11. 1919 р.
7. Ген. Осип Микитка від 7.11. до 6.2.1920 р.
В часі недуги ген. Микитки його заступав ген. Тарнавський від 17.12. 1919 р. до половини січня 1920 р.

Від 6.2.1920 р. обов'язки начального команданта виконував полк. Шаманек, від кінця лютня до початку березня ген. О.М. Вітошинський - Добраволя, а опісля аж до ліквідації самостійности ЧУГА назначений большевиками комуніст /галичанин/ Василь Порайко.

Начальниками штабу УГА були: 1. полк. Мариневич від 2.11.1918 2. полк. Коссак від 4.11., 3. от. Сень Ґорук від 5.11., 4. полк. Мішковський від 10.12., 5. ген. Курманович від 13.2.1919, 6. полк. Штіпшіц-Тернова від 9.6.,7. полк. Шаманек від 5.7., 8. ген. Ціріц від 7.11.,9. полк. Шаманек від 6.2.1920, 10. полк. Іванов /назначений большевиками / від 27.2.1920.

Начальниками оперативного штабу були по черзі отамани: Ерле, Льонер, Льобковіц, Штукгайль.

IV. Організація Української Галицької Армії.

Перші полеві формації Галицької Армії творились без установленого пляну. Побіч правильних відділів, тобто сотень, що їх творили і сяк-так вирядали по повітових містах та висилали на фронт, повставали в багатьох місцях прифронтової смуги й партизанські відділи з місцевих селян. Найвище боєве об'єднання до кінця 1918 р. була „група", що складалася з 3 - 5 куренів піхоти. Щойно з початком 1918 р. переорганізовано Галицьку Армію за пляном полк. Міш-

ковського. Цілу полеву армію поділили тоді на три корпуси по чотири бригади /в склад кожної бригади входило по чотири курені піхоти/, дальше по одному полку артилерії, сотні кінноти, сотні саперів, помічні установи і відділи. В травні 1919 р. переведено в цій схемі деякі зміни, саме: бригади мали складатися з двох полків піхоти по три курені. Кожна бригада Галицької Армії побіч чергового числа мала й назву місцевости, де вона створилася і звідки повинна була доповнюватися.

Перший Корпус УГА сформований у лютім 1919 р., повстав із тзв. Групи Північ / Сокаль, Камінка Струмілова, Рава Руська, Белз, Яворів/. До нього належали 4 бригади: 5. Сокальська, 6. Яворівська, 9. Угнівська і 10. Равська та один кінний полк. Командантами 1-ого Корпусу були: ген. В. Курманович, ген. О. Микитка і полк. Альфред Шаманек, підчас большевицького періоду - отаман Омелян Лисняк і сотн. Юліян Головінський. Начальниками булави штабу/ були отамани: Вірмбрандт, Куніш та Ерле.

Другий Корпус УГА з початку „Осадний Корпус", бо його війська облягали Львів. Зформований в січні 1919 р. з Груп: Схід, Старе Село й Наварія. До нього належали бригади: 1. УСС, 2. Коломийська, 3. Бережанська, 4. Золочівська. Першим командантом 2-ого Корпусу був ген. Тарнавський, начальником штабу коротко от. Папп, опісля полк. Альфред Щаманек. Коли ген. Тарнавський перебрав команду Армії, комендантом 2-ого Корпусу став ген. Арнольд Вольф, а начальн ком штабу от. Льонер.

Третій Корпус УГА сформований в січні 1919 р. з Груп: Лютовиська, Дмрів, Крукеничі, Рудки, Щирець. До нього належали бригади 7. Львівська, 8. Самбірська, 11. Стрийська, 12. Гірська і якийсь час 2. Коломийська та кінна. Командантами третього Корпусу були: полк. Г. Коссак, ген. Ґембачів і ген. Антін Кравс; начальниками булави були: полк. Папп де Яноші, підполк. Долежаль і от. А. Льобковіц.

У червні 1919 р. зорганізовано IV, а частинно і V Корпуси, але після переходу за Збруч через недостачу доповнення їх розв'язано. Після злуки з большевиками Корпуси переформовано на бригади у кожній три полки піхоти по три курені, полк артилерії, тяжкий дивізіон і полк кінноти. Тоді перейменували 2-ий Корпус на Першу Бригаду Червоних УСС, 1-ий Корпус на 2-гу бригаду а третій Корпус на третю бригаду. З кінцем березня 1920 р. бригади розділено між XII і XIV большевицькі армії, і з цим УГА, як самостійне військо, перестала існувати. Велика кількість галицьких частин дісталася в польський полон, дехто залишився дальше в большевицькій армії, трохи стрільців і старшин перейшло до армії УНР.

V. Запілля.

В травні 1919 р. для справ запілля створено „Команду запілля", а в червні того ж року на її місце „Команду етапу армії".

VI. Вишкіл.

Вишкіл в УГА ведено на основі австрійського військового правильника. Вишкільні відділи творено по військових округах, але деякі бригади мали свої власні вишкільні коші. В червні 1919 р. всі вишкільні формації зведено в „Армійський вишкіл". Для вишколу однорічних були старшинські школи.

VII. Санітарна справа

Санітарна справа в УГА була зорганізована за австрійським зразком і до червня 1919 р. санітарні відділи якслід виконували своє завдання. Справа дуже погіршилася після переходу за Збруч, а особливо, коли почалась пошесть тифу. Недоставало не тільки одягу, білля та ліків, але й лікарів. В цілій УГА було всього 32 лікарів, а в жовтні 1919 р. було 6 тисяч хворих. В листопаді

ч сло хворих подвоїлося. Не було кому доглядати їх, не було чим лікувати, і кільканадцять тисяч вояків вимерло.

VIII. Озброєння.

Піхота була озброєна австрійськими крісами системи Манліхер; від травня 1919 р. деякі частини дістали російські кріси. Артилерія вживала австрійського, пізніше рівно и російського гарматнього матеріялу.

XIX. Барви родів зброї.

Піхота - синя, артилерія - червона, кіннота - жовта, сапери - сіра, жандармерія - вишнева.

X. Ступні в УГА.

Старший стрілець, підстаршини: вістун, десятник, старший десятник,/з правом однорічної служби: підхорунжі/, бунчужний /не ступінь/- а функція/, булавний. Перший старшинський ступінь: хорунжий, /австрійський - фенріх/. Молодші старшини: четар, поручник, сотник; старшини булавні: отаман /пізніше майор/, підполковник, полковник; генерали: ген.-четар, ген.-поручник, ген.-полковник.

XI. Однострій і відзнаки ступнів.

Однострій і відзнаки ступнів устійнено розпорядком ДОВС з дня 30.4.1919 р.: округла шапка з твердим околом - барви роду зброї, над дашком шнурок - у підстаршин зеленої барви, у старшин - золотий. Блюза австрійського стрілецького крою, на комірі суконна зубчатка барви роду зброї; у старшин обшита золотим шнурком, у булавних старшин на золотому підкладі, у генералів - срібна зубчатка на золотому тлі /шиття зигзаком/.

Відзнаки ступнів на рукавах: Старшини - на суконному підкладі барви роду зброї срібні стрічки 1 цм. широкі і 8. цм. довгі: ст. стрілець - одна, вістун - дві, десятник - три, ст. десятник - срібна стрічка 2,5 цм. широка, булавний - дві срібні стрічки, одна 1 цм. а друга 2,5 цм. широкі, ширша стрічка здолини. Хорунжий - одне плетиво, як четар, але іншого кольору. Молодші старшини: на підкладі барви роду зброї золоте плетиво: четар - одне, поручник - два, сотник - три. Старшини булавні: широкі золоті плетива: отаман - одне, підполк.- два, полк.- три. Генерали: широкі золоті плетива закінчені булавками: ген.-чет. - одне, ген.-пор. - широке плетиво, під ним короткий золотий пасок, ген.-полк.- широке плетиво, під ним два короткі золоті паски.

XII. Боєві відзначення.

Для тих, що відзначилися у бою, був призначений „тризуб", як боєве відзначення у чотирьох ступнях. Але тих відзнак не виконали і ніхто їх не дістав.

XIII. Чисельний стан УГА.

Архіви УГА затратилися, тому чисельний стан УГА можна подати тільки приблизно. З кінцем 1918 р. мала ГА не більше, як 15 тисяч боєвиків. У часі червневої офензиви вона нараховувала 70 - 73 тисячі, за Збруч перейшло 60 - 65 тисяч боєвиків. В березні 1920 р. у всіх трьох бригадах було приблизно 18 тисяч людей, не враховуючи сюди хворих по селах, тих, що пішли в партизанку і ін.

/ За Укр. Загальною Енциклопедією/.

o + o

др. А. Фіґоль

Організація праці

/ Докінчення /

Все сказане дотепер відноситься до н а ш о ї організаційної праці в Пласті. Але в гуртку, чи то курені ми повинні постійно уступати на задній плян; ми мусимо дати дорогу до самостійної праці юнакам. Вони ж самі повинні вести свій гурток, свій курінь. Наше завдання зводиться до того, щоб вони в грі і через гру - а в пізнішому віці і на вищих ступнях зовсім свідомо - придержувалися, розуміли і вміли примінювати всі вимоги організації праці. Коли приглянемося ближче пластовій програмі, побачимо, що вона вже сама побудована так, щоб юнак від зарання пластування приучувався цих організаційних принципів праці.

Це ж зрозуміло, природно, що скавтінг цю вимогу мусів узгляднити. Бо юнак, як і дорослий мужчина - бажає успіху, бажає успіху в грі, бажає успіху в щоразто тяжчих завданнях, - бо успіх - це радість життя, а кожна перемога - це зміцнення сили і віри в себе. То ж Пласт учить юнака, як здобувати цей успіх і особистий, і збірний в гуртку, курені, а навіть поза Пластом.

Очевидно, що кожний успіх юнака, здобутий завсіди по- пластовому, чесною грою, мусить основуватися на здійсненні, на якнайкращій реалізації організаційних принципів. Ціле пластове життя в домівці, в таборі, на прогульках, ціла внутрішня побудова організації, ці організаційно-формальні вимоги, що про них ми згадували в другій частині, все це вже само собою привчає і змушує юнака до організованої і пляннованої праці.

Це завело б нас задалеко, коли б ми в рямцях цього докладу хотіли під цим кутом розглядати до подробиць усі пластові зайняття у гуртку, чи то курені. Одначе на одну справу належало б ще, в зв'язку з повищим, звернути увагу. Це проблема тзв. „б'юрократії" в Пласті і закидів, що їх дехто підносить, добачаючи існування такої „б'юрократії" в діловодствах гуртка, чи то куреня.

Ясно, що всяке впроваджування шабльонів, чи риґористичної формалістики противне Пластові. Зокрема належить цього уникати в праці гуртка. Одначе пам'ятаймо, що всі пластові приписи можна дуже легко викривити в двох протилежних напрямах: або вповні нехтуючи формальним задержанням тих приписів, або роблячи з тієї формалістики якесь недоторкаєме „табу". Правда лежить посередині. То ж заввагу про „б'юрократію" в Пласті можна б зробити тільки таким пластунам, котрі з приписів про тзв. книговедення хотіли б зробити формалістику скарбових, суддейських, чи інших адміністраційних урядів. Але якихнебудь „книг", чи справування „діловодств" в гуртку, згл. курені, це одне з таких же самих поважних завдань в Пласті, як сотні інших, що їх юнак може навчитися.

„Ведення діловодств в Пласті - а зокрема в пластовому гуртку - має велике виховне завдання: воно має привчити до п л я н у в а н н я п р а ц і , п о р я д к у і з о р г а н і з о в а н о с т и. Через те не можна діловодств в Пласті вважати за ф о р м а л ь н е тільки полагоджування певних організаційних та адміністраційних справ, але треба також звертати велику увагу на в и х о в н и й момент їхнього ведення". /гл.: інструкція К-ди СУПЕ ч.2/45 ст.8/.

Відомості про „книги" і „діловодства" та їхнє ведення мусять бути подані таксамо легко, у формі гри, як подано юнакові в пластовій програмі десятки інших дуже серйозних занять. Треба так поступати, щоб юнак сам відчув потребу вести „книги", сам прийшов до переконання, що кожний замір треба наперед передумати, уплянувати, що для звітування треба свою працю десь записати ітд. В який спосіб буде він це робити, яку форму він вибере для цього, - це для нас другорядна справа. І зрозуміло теж, що інші вимоги ставитимемо до членів гуртка ремісничої, чи селянської молоді, а інші до середньо-шкільної,- інші до 13 і 14-літніх, а інші до 18-літніх. Але, що в юнака мусить врости свідомість, що зібраних грошей треба точно розчислитися - отже: треба провадити якісь касові записки, що треба звітувати, отже потрібні якісь списки, хроніка ітд., що не вільно видавати необдуманих наказів і треба за них відповідати - отже: може треба впровадити хоч „зшиток" доручень-наказів, ітд.,- одним словом приучувати його до придержування правил успішної організації праці - з цього н е з р е з и г н у є м о н і к о л и!

У пластових інструкціях не вільно нам придержуватися „мертвої букви закону", тільки вияснювати усі приписи згідно з духом Пласту. Одначе нам не вільно стратити з очей тих великих виховних цілей, якими є: плянування праці, почуття порядку, відповідальности, організованости юнаків. Не забуваймо, що в нашій дійсності Пласт є і мусить бути найкращою школою о р г а н і з а ц і ї п р а ц і.

Кінцеві ЗАВВАГИ.

Твердження про те, що Пласт є школою організації праці, насуває питання: чи взагалі можна навчити когось організувати? Чи організаційні здібності людини не є вроджені?

Так, як визнаємо можливим навчити когось музики, воєнної штуки, дипльоматії, так - в тому самому степені - можна навчити когось організації. Ніяка музична, військова, чи дипльоматична школа не може ставити своїм завданням пляново виплекати ґенія Бетовена, Наполеона чи Рішел'є. Але кожна з них випускає цілий ряд більших, або менших фахівців, розвиває їхні вроджені здібності і створює в даній спільноті питому атмосферу, що в ній можуть родитися, жити і д і я т и великі душі і генії.

Організаторських геніїв ми виховати не можемо; вони - як всі генії - родяться. Але підготовити, створити почву, щоб з нашої дійсности і в нашій дійсності вони могли повстати, вирости і діяти,- це напевно в нашій силі.

Щобільше, мусимо усвідомити собі, що це є єдиний шлях, щоб українська земля знову могла побачити і нести на собі своїх великих синів. Бо дуб не ростиме на пустарі. Нічого не вдіє геній - організатор - коли на нижчих щаблях, аж до найнижчого, не буде організаційно вишколених фахівців-виконавців; їх, виконавців, можна і треба школити; треба розвивати до можливо найбільших висот вроджені в більшій чи меншій здібності і так творити збірний провід.

Відношення між проводом певної спільноти з членами тієї ж спільноти, як виконавцями, - це відношення взаїмної залежности.

Провід є відбиткою середовища, з якого виходить.

Ми маємо і будемо мати таких провідників, на яких м и самі собі заслужили.

/ Доклад на курсі для впорядчиків і зв'язкових у Карльсфельді б. Мюнхену, 3.1. 1946/

+

проф. О. Монцібович

Наші уявлення про Всесвіт

VI.

Зірки, що їх ми заобсервовуємо на темному фоні неба, вже на перший погляд даються поділити на різні групи. Одні з них видаються нам яркіші та ясніші, інші знов темніші та слабші. Коли нпр. зірки з констеляції Оріона та Великого Воза ясні, тоді зірки, що складаються на дишель та передні колеса Малого Воза - незамітні. Їх видно тільки при добрій прозорості неба.

Запримічуючи зірки нашим оком, ми маємо можливість тільки приблизно оцінити ясність зірок. Наш змисл зору подібно, як змисл слуху та дотику, не є вспілі вимірити, скільки разів одна зірка яркіша за другу. Він тільки вказує нам, що деякі із зірок яркіші, а інші темніші. Повстає тому потреба подати спосіб та скалю, після якої можна було б поділяти зорі на окремі кляси. Скалю таку подавав ще в старині Птолемей. Він поділив зорі на 6 кляс. До першої кляси належали найяркіші зорі нашого неба, до останньої, шостої кляси, зірки, що ще даються запримітити голим оком.

Науково обовновану скалю створено щойно в 19-ому ст. Скаля ця спиралась на знаному в психології законі В е б е р а - Ф е х н е р а. Закон цей каже: „На те, щоб наші враження зростали в аритметичному ряді, треба, щоби причина, яка ці враження викликує, зростала в геометричному ряді". Щоб краще зрозуміти цей закон, візьмім такий факт: Витягнімо нпр. руку та положім на долоні тягрець одного грама. Відчуємо тоді означений натиск на руку. Наш змисл дотику за допомогою напруження м'язів та нервів доводить це до відома мозку, а тим самим до нашої свідомости. Доложім на долоню ще один такий одноградовий тягарець. Тоді матимемо вже вдвоє більшу причину, одначе не відчуватимемо подвоєного натиску. Враження натиску зросте подвійно щойно тоді, коли причина, що його викликує, стане чотири разів більшою. Таксамо враження стане три разів більшим, якщо причина, що його викликує, зросте дев'ять разів. Те, що відноситься до змислу дотику, відноситься також і до змислу зору.

Тому, спираючись на тому законі, створено таку скалю яскравости зірок. До першої кляси належать зірки 2,5 разів яркіші /точніше 2,512/, ніж зірки другої кляси. Ці знову є 2,5 разів яркіші ніж зірки третьої кляси, ітд. Так нпр. зірка першої кляси є 2,5 х х2,5 х 2,5 х 2,5 х 2,5 разів яркіша від зірки шостої кляси. Дає це приблизно сто разів більшу яскравість.

Замість вживати назви „зірка першої кляси", говориться звичайно „зірка першої величини". Подібно і з зірками другої, третьої та вищих кляс. З цього позначення слідує ще те, що зірка є тим слабша, чим до вищої кляси вона належить. Ми вже вказували на це, що зірка шостої величини майже сто разів слабша, ніж зірка першої величини. Зірки, що так гарно блистять на нашому небі - це зірки від першої до другої величини. Зірки слабші, такі, що їх ще добре видно, мають величину від 3 до 5. Зірки 6-ої величини, це ті, що їх дається нам ще доглянути „голим оком".

Ця скаля поділу яскравости зір не обмежує нас, як це робив Птолемей, до шости, евентуально більше кляс; вона може бути поширена на довільно слабі зірки .

Для прикладу подам кілька важливіших зірок. Вони упорядковані в нижче поданій табельці після їхньої яскравости:

Назва зірки	Назва констелляції	Величина
Рігель	β Оріона	1,0
Альдебаран	α Бика	1,1
Полюкс	β Близнят	1,2
Денеб	α Лебедя	1,3
Белятрікс	γ Оріона	1,7
Кастор	α Близнят	2,0
Полярна зірка	α Малого Воза	2,1
Денеболя	β Льва	2,2
Жемчуг	α Півн.Корони	2,3
Мерак	β Великого Воза	2,4
Маркаб	β Пегаза	2,6
Алькіон	η Бика	3,0
Альбірей	β Лебедя	3,2

Скалю яскравости зірок поширено в сторону зірок яркіших за зірки першої величини. Це будуть зірки нолевої величини. Вони є 2,5 разів яркіші за зірки першої величини. Подібно зірки -1-ої величини будуть 2,5 разів яркіші за зірки нолевої величини ітд. І в тому змислі говоримо про зірки нолевої, - 1-ої, -2-ої, - 3-ої ітд. величини.

Яскравості різних предметів даються перечислити на цю скалю і тоді дістанемо ось-таку табелю:

Назва зірки	Величина
Сирій	- 1,6
Венера	- 4,0
Місяць	- 12,5
Сонце	- 26,7

Щоб лекше було зорієнтуватись в поданих у таблиці числах, візьмім для прикладу яскравість, що її дає „взірцева свічка", або тзв. знормалізована свічка. Свічку таку уживається звичайно, як міру яскравости. Коли знормалізовану свічку помістимо на віддалі 1 метра, її яскравість буде вимірюватись числом - 14,0. Коли ж цю саму свічку помістимо на віддалі 1 клм., тоді її яскравість буде + 0,8-ої величини.

Для розрізнення зірок у залежності від їхньої величини можна вживати відповідних знаків. Подібно поступається в науці географії, коли хочемо на карті зазначувати міста із різним числом мешканців. Можемо це вживати кіл з більшим радіюсом для зазначення більшої яскравости зір. Зменшуючи радіюс кола, діставатимемо зірки меншої яскравости.

Відношення між радіюсом кола а яскравістю зірки дає наступна табелька:

Величина зірки	1	2	3	4	5	6
Радіюс	9,5 мм.	6,2 мм.	3,9 мм.	2,5	1,6	1 мм.

Дається спостерегти важливий факт: кожна вища кляса обіймає щоразто більшу кількість зірок. Нижче подана табелька подає кількість зірок величини від 1 - 6 :

Величина	Кількість зірок	Величина	Кількість зірок
1,1 - 2,0	14	4,1 - 5,0	445
2,1 - 3,0	39	5,1 - 6,0	1460
3,1 - 4,0	105	6,1 - 7,0	4720

Образ різко зміняється, коли перейдемо до зір, що їх ми невсилі побачити голим оком. Це заобсервовується щойно за допомогою великих астрономічних люнет. Кількість зірок зростає тоді непомірно швидко.

Використовуючи дані ван Рюн'а з року 1929, можна подати ось-таку табельку:

Величина	Кількість зірок	Величина	Кількість зірок
7,1 - 8,0	15000	13,1 - 14,0	56.000000
8,1 - 9,0	41000	14,1 - 15,0	12.000000
9,1 -10,0	117000	15,1 - 16,0	26.000000
10,1 -11,0	308000	16,1 - 17,0	57.000000
11,1 -12,0	800000	17,1 - 18,0	116.000000
12,1 -13,0	2000000		

Вживаючи найбільших люнет, можемо заобсервувати дрібненькі зірки з Молочного Шляху, або інших скупчень зір. Ми є в спромозі дійти навіть до зірок 21-ої величини.

Яскравості зірок, що їх ми навчилися поділяти на клчси, починаючи від ярких 0, 1, 2, 3 -ої величини, а кінчаючи на слабих зірках, залежать ще від одного чинника. Цим чинником, що впливає на яскравість зірок є їхня віддаль від нас. Якщо б та сама зірка була близько нас, то виглядало б нам яркішою, слабшою, коли б була дальше. Таксамо, коли оцінюємо дві зірки тієї самої яскравости, не знаючи віддалі тих зірок, тоді не можна ще сказати, чи дійсно вони однаково яркі. Бо могло б бути так, що слабша зірка знаходиться ближче, а яркіша - дальше, одначе викликане ними враження буде однакове. Яскравість зірок називаємо з цієї причини тільки

„п о з і р н о ю". Тому зовсім слушно та справедливо яркості зір, що їх міряємо в величинах, звемо п о з і р н и м и в е л и ч и н а м и, не маючи змоги на цій основі говорити про дійсні, або абсолютні яскравості зір. Питання визначити абсолютну яскравість зір в'яжеться з визначенням віддалі зір. Питання це з огляду на безмірні прямо віддалі зір від нас було бодай частинно розв'язане щойно у 18 та 19 ст.ст. Для зміреня таких великих віддалей треба було вводити нові одиниці довжини, бо ж ясно, що ані 1 цм., чи 1 м., чи 1 км. непригожі до цього. Треба було послуговуватись „астрономічними цифрами". Як основу взято тзв. с в і т л о в и й р і к, тобто дорогу, що її пройде світловий промінь продовж одного року. Дорогу цю легко вичислити, приймаючи, що скорість світла виносить 300000 км. в одній секунді. Вистане тільки знати скільки секунд міститься в одному році. Помножім кількість діб у році на кількість секунд у добі, тобто 365х86400, то дістанемо 31 536 000 секунд. Якщо це число перемножимо на швидкість світла,- одержимо по заокругленні 9 500 000 000 000 км.

Щоб здати собі справу із дійсного значення таких віддалей подам для порівняння інші віддалі:

Висота найвищих гір на землі	8 км.
Висота земської атмосфери	80 "
Радіус землі	6678 "
Обвід земського рівника	40000 "
Віддаль землі від місяця	384000 "
Діяметер сонця	1891000 "
Віддаль землі від сонця	150000000 "
Віддаль найдальшої планети Плютона від сонця	6000000000 "
Світловий рік	$9,5 \times 10^{12}$ "
Пар-сек	309×10^{12} "

Іншою одиницею довжини, що її часто вживають в астрономічних обчисленнях є п а р а л я к с-с е к у н д а, або скорочено тзв. п а р - с е к. Є це віддаль, з якої бачимо віддаль Земля-Сонце під кутом десятої частини секунди, або 0,''1.

Уявім собі, що всі зорі, які знаходяться на різних можливих віддалях від нас, зведемо до однієї та тієї самої віддалі. Яскравість їхня буде очевидно інша від цієї /в загальному більша,/, що її оцінюємо тепер. Таку яскравість зірки звати-мемо абсолютною яскравістю та будемо зазначувати буквою М у відрізненні від позірної яскравости, що її позначуватимемо буквою „m". Отже абсолютною величиною зірки звати-мемо тепер ту яскравість, яку мала б зірка, коли находилася б на віддалі 1 пар-сек від нас.

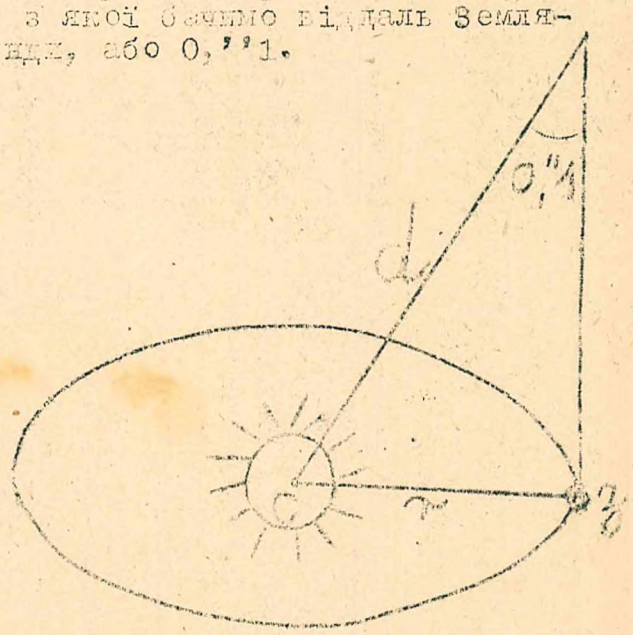

Не подаючи подальших математичних виводів, подам формулу, що в'яже абсолютну віддаль зірки з її позірною величиною:

$$M = m + 5 - 5\lg x\ p$$

д.б.

ЗБРОЯ ПРОТИ СМЕРТИ

У тому часі, коли над поліпшенням атомової бомби, винайденням смертних променів, словом, над збагачуванням уже й так великого арсеналу смерти працюють сотні вчених, то тільки одиниці - справжні чоловіколюбці, стараються в затишку своїх лябораторій винайти протизброю, що нею можна б перемогти смерть, чи радше її післанців - хвороби. Вони пророблюють такі самі досліди, як і „творці смерти", але з противною метою: зужити всі таємні досі сили природи для добра людства, а не його знищення.

Одним із таких учених є др. Етієн Мотнер, довголітній працівник французького збросневого промислу Шнайдер - Крезот. Ще в 1925 р. др. Мотнер помагав при винайденні підслухового апарату, який помагав би підводним човнам викривати ворожі кораблі. Примітивний апарат др. Мотнера й товаришів показав шлях до винайдення „Сонор"-а, приладу, що ловить під водою відбиті звуки, як теж до винаходу „Радар"-у, який „підслухує" відбиті від ворожого літака електричні хвилі. В 1938 р. др. Мотнер виїхав до Америки і тут посвятився праці над викриттям тайн звукових хвиль.

Звичайно, при слові „звук" думаємо про ніжну гру скрипки, чи проймаюче деренчання трамваєвих дзвінків, або про розділ у нудній фізиці. Тимчасом звукам можна: змішувати воду з оливою в один плин, убивати риби й інші дрібні сотворіння, пастеризувати молоко, викликувати кровотечі з носа, штучне піднесення температури; можна розбивати мряку й густий дим, викривати під водою підводні човни; можна розривати дрібнотільця / бактерії / і визволяти з них чудотворні ензими, приготовляти статеві гормони так, щоб можна їх уводити в тіло у виді уколів; а - дасть Бог, - одного дня можна буде переводити операції мозку замість ножем - звуковими хвилями.

Це все видається недоречним і неймовірним так, як не повіримо в те, що нас окружають звуки, навіть серед найглибшої тишини. Бо наше вухо сприймає тільки ті звуки, якімають найменше 16 дрогань на секунду. Звукових хвиль з дроганням меншим, ніж 16 дрогань на секунду, а теж і з більшим понад 16000 дрогань на секунду, - ми не чуємо. Ці саме понадзвукові /ультразвукові/ хвилі з дроганням понад 16000 разів на секунду творять найбільші чуда.

Др. Мотнер збудував прилад, тзв. звукову гармату, що складається з трьох кристалів кременя /кварцу/,- занурених в оливі, і з двох параболічних дзеркал. Електричний струм викликує дрогання кристалів у частоті 10 мільйонових разів на секунду. Дрогання кристалю переходять на оливу, звідкіля дзеркала відбивають їх у простір. Цих звукових хвиль не тільки не видно, але й не чути. „Обстрілюючи" цими понадзвуковими хвилями золоті рибки в шкляному басейні, др. Мотнер спричинив їхню смерть.

Тепер стануло питання, чи не можна б у подібний спосіб уби-

місті 1789 р., десь підчас Успенського ярмарку, швидко по відкритті театру в будинку, де пізніше містилося правління університету. Як оповідає Квітка-Основ'яненко, керівники театру „прийняли його з великою радістю, не бажаючи знати про нього нічого більше, як те, що він Дмитро Москвичів". Він зобов'язався виставити театрові кілька комедій, а для свого першого виступу призначив п'єсу: „Князь-саджотрус, саджотрус-князь"...

„Почалася вистава" - оповідає далі Основ'яненко. „Москвичів, у вигляді саджотруса, вилазить з печі на сцену. Впав, підвівся... і одубів! Не може вимовити ні слова... Ладен тікати з кону. Від чого ж? Губернатор Орловського намісництва, що проїздив через Харків, був запрошений до театру і сидів у першому ряді крісел. Москвичів, що був в Орловській губернії сержантом у сотні і в деякі дні, склавши з аматорами якунебудь п'єсу, тішив тамошнього глядача. Тому губернатор знав його особисто, а Москвичів ще більше знав губернатора. Почувши, що в Харкові влаштовується театр, сам харків'янин, і відчувши в собі покликання до театру, Москвичів залишив Орел і нишком приїхав до Харкова. Отже, помітивши губернатора, він зрозумів наслідки самовільного залишення військової служби, розгубився зовсім і ледви не втік з кону. Але губернатор, зглянувшись над ним і, щоб не позбавити публику насолоди, закричав йому: „Не бійся, Дмитре, не бійся! Продовжуй, не бійся нічого"...

І Дмитро прийшов до пам'яті та закінчив п'єсу на загальне задоволення. В той же вечір обидва губернатори договорились, що сержант Дмитро Москвичів переведений з орловської сотні в таку саму харківську.

Москвичів віджив і приступив уже до вистави справжньої комедії: „Міроник" /очевидно, російського письменника Аблесімова: „Міронник-чаклун, брехун та сват" - В.Д./. Актори співали зо слуху, тобто за скрипкою диригента, а ролю Ганнусі виконував клопчина. Механік улаштував млин з колесом, що крутилось, коня з рухливими ногами; було на що подивитись! Але коли підчас вистави з-за зеленої гори висунено було велике червоне коло і дієві особи сказали, що „це місяць вийшов", то оплески стрясли повітря...

Москвичів, граючи міроника, був справді чудовий у цій ролі, хоч і допускав деяку вільність на кону. Припустімо, він заспівував: Живіть, дітоньки, в розкоші,
В Сабурова много грошей.
Сабурів був один з перших чиновників і влавився багатством. Оплески пролунали, Сабуров зареготав... і більше нічого. Москвичів, щоб виправити свою невдачу, другим разом заспівав:
Живіть, дітоньки, в розкоші,
У Карпова сила грошей.
Карпів - багатий купець - почервонів, утерся... і більше нічого. Оплески підтверджували, що актор співав правду. Москичеву треба було досягнути свого й він заспівав:
Живіть, дітоньки, в розкоші,
Бо Мамухта має гроші.
Мамухта був купцем, коли не багатим, то щедрим. Услід за цим дотепом полетів на кін гаманець з карбованцями. Міронник підняв його, виступив наперед, зробив три поклони з належним човганням ніг..., і підбадьорений успіхом, знову вступив у ролю. Ніхто не робив йому їх за цього жодних закидів, всі сміялися з його дотепности..."

Тоді жіночі ролі виконували чоловіки, і тому сталася величезна подія, коли ту саму ролю Ганнусі зіграла його дружина

Єлисавета, родом теж харків'янка. Вона, завдяки своїй приємній зовнішності й доброму голосові, швидко знайшла симпатії глядача. Пізніше до театру актора Москвичева прийшов ще відставний „придворний" актор Константинів.

Москвичів склав при театрі акторське товариство. Його акторам не було потреби мандрувати вже по інших місцях. Це зміцнило акторську трупу й дало можливість Москвичову удержатись у положенні справжнього професійного актора. Внаслідок державної жалоби з нагоди смерти цариці Катерини II в 1796 р. театр припинив своє існування.

З інших джерел знаємо, що далеко пізніше, в якійсь мандрівній професійній трупі в Катеринославі, Москвичів зіграв провідну ролю в „Козакові-стихотворцеві" князя О. Шаховського, цьому предвісникові „Москаля Чарівника" у Котляревського.

Такі є відомості про першого харківського професійного актора.

+ + + + +

Микита ШАПОВАЛ

Народився 1882 р. в Сріблянці /звідти і його псевдонім: Сріблянський/, бахмутського повіту, на Катеринославщині. Син селянина. Скінчивши народню школу, поступив у лісову т.зв. „Ново-Глухівську", котру й покінчив в 1900 р. і став помічником державного лісничого.

По трьох роках лісництва поступив до війська; скінчив військову школу й 1906 р. був назначений офіцером піхоти в Польському Королівстві. Та тут його арештовано за приналежність до революційної організації і засаджено на 8 місяців у тюрму. Воєнний суд виправдав його, і тоді Шаповал переїхав у Харків, де вчився в університеті. Як студент університету розвинув живу літературно-наукову діяльність. Був співробітником усяких видавництв і редагував літературний журнал. За час війни і творення української держави, був одним з видніших діячів.

Друкувати свої вірші став 1907 р. /„Літературно-Науковий Вісник", „Рада", „Бджола", „Рідний Край", „Українська Хата" і т.д./. Перший збірник поезій Шаповала „Сни віри" /1907/ був сконфіскований в день появлення з друку.

В поезіях Шаповала видно сліди шукання нових доріг. Чимало тут нових висловів, нових думок, нової гарної форми. Досить навести один рефрен: „Я йду туди... у царство згоди...
На ясні зорі, тихі води..."

Те ж саме видно і в його літературних рецензіях та статтях. Шаповал не вдовольняється тут переповіданням змісту, не дивиться на автора з якоїсь одної, йому любої точки, лиш старається прослідити джерела його творчости і схопити його питоменности, вгадати його стремління. При тім хоче, щоб літературна критика була сама собою гарним твором, доб неначе продовжувала літературну працю.

Це і відрізнює Шаповала від критиків старої школи.

Нижче подаємо кілька поезій М. Шаповала:

МОЯ МУЗА.

В своїй душі, замореній до краю,
Уривки спізнені збіраю
Колишніх смілих мрій, думок,
Тих молодих моїх квіток...
Кроплю їх слізьми і журбою
І піднімаю над собою,
І сонце обнімає ніжно їх,
Сиріт ображених моїх.
Вони сміються, наче панські діти,
Чи скроплені росою вранці квіти,
Й сміятись далі зможуть знов,
Як молодість, або любов!..

ПІСНЯ.

Широкий лан, мій рідний лан
Простягся понад морем,
Зелений, гарний свій жупан
Розкинув з гір на гори.

І полами покрив ліси:
Кавказькі буки й граби,
Зіп'явся там під небеси,
Під хмарнії громади.

Махнув крилом через майдан,
В Карпати ті далекі,
Відкіль пісні шумлять на лан
З кедрини та смереки...

І вітер крильми носить їх,
Співа над Чорним морем,
До сліз підміцує наш сміх,
У сміх вплітає горе.

Торкнеться деколт до струн,
Зворушить давні жалі,
І мій народ встає зо струн,
Встають страшні скрижалі.

Тоді вже хмуриться мій лан,
Жене скрізь дужі хвилі,
Тоді шумить старий майдан
Й ворушить сонні сили.

ПОНАД ДНІПРОМ.

Думи надхненії, думи укохані,
З серця покликані співом надії,
В даль полетім, мов птахи сполохані,
Наче розвіяний квіт конвалії...

Птицею-чайкою будуть кигикати
Думи, зворушені лихом Вкраїни,
Будуть до гурту всю братію кликати,
Сіять сподіванки кращої днини...

Будуть літати над бідною хатою,
Будуть прихильників співом будити,
І над Вкраїною, лихом розп'ятою,
Будуть великими слізьми тужити...

Думи надхненії, думи укохані,
З серця покликані співом надії,
По Україні, мов птахи сполохані,
Вість рознесіте, що дніє вже, дніє!

= = = = =
= = = =

М. Мариняк

Листопадові Дні в закутинах Галичина

/ Спомин /

Про великі події пишуть звичайно співучасники-співтворці цих подій, або пізніше історики та письменники на підставі джерел. Такі спогади й інші публікації дають синтезу цілости подій, або аналізу та всестороннє насвітлення фрагментів, їхніх причин та наслідків. Коли йде про фрагменти подій, то описується переважно такі, що відносяться не лиш до важніших подій, але й до важніших, загально знаних місцевостей; коротко кажучи, описується події, що від них залежала цілість справ, їхнє поводження чи неповодження.

Так мається справа також з публікаціями про Листопадові Дні. Я не маю наміру /ані можливости/ писати щось таке, а хочу просто написати про маловажні фрагменти цих великих подій; хочу написати, як представлявся 1-ший листопада 1918 р. в мойому родинному селі Купновичах, до того з перспективи 12-літнього сільського хлопця. Обмежуся тільки до того, що я тоді спостерігав, що відчував і про що тоді довідувався.

Досьогодні не можу вийти з дива, як скоро рознеслася тоді радісна вістка, як вона блискавично дійшла до найдальших закутин краю; тоді ж не було ще радія. Вже досвідком 1.11. ця вістка сколихнула нашим і сусідніми селами, хоч ці села далекі від пошти й залізниці. Мушу прийняти, що була це добре зорганізована служба зв'язку на цілу Галичину. Подивляю ще сьогодні також радість і запал, з яким наші села зареагували на цю вістку; майже не було тоді /від малого до старого/ чоловіка байдужого до цих подій. Подивляю це тому, що ці села, незалежно від подій на Великій Україні, та Берестейського миру, залишилися до кінця Австрії правовірно „австрійськими", що хоч цікавилися подіями на Великій Україні, то не відносили їх до себе і взагалі до Галичини.

Я ще спав, коли раненько 1.11. сповістила нас одна з наших сусідок, що Ядамів Гнат /У.С.С.-ус/ приїхав і сказав, що „Австрії нема, є революція і тепер буде вже Україна". Мій старший брат /мав 14 літ/ побіг у село. Я скоро вдягнувся і вибіг також. Мрячний, листопадовий ранок видався мені незвичайно гарним, я чувся легким і дужим. Перескакуючи плоти, я побіг на оболоння, де люди збиралися вже гуртами, а поміж ними ввихалися старші учні /ми всі були на листопадових феріях/.

Степан Качмарик, учень 8.гімн.кляси /пізніший священик/, з крісом на плечах бігав по селі, збираючи добровольців до відділу, що мав йти зайняти повітове місто Рудки. Пізніше прибуло кількох хлопців з найближчого села Болозов Долішня. Між добровольцями було найбільш молодих, не-військових ще хлопців; зо старших багато було у війську, але чимало таки отягалось. Один господар, нпр., мимо наказу прибути до „сотні", не пішов, а сховався у стайні, входу до якої стеріг лютий пес. Того пса тоді Качмарик застрілив, а господаря забрав у „добровольці". Треба підчеркнути, що майже

майже всі в зорганізованому відділі були дійсні добровольці.

Найгірша справа була зо зброєю. Тоді ще не було моди по наших селах старатися про зброю. Мода „обрізанів" прийшла значно пізніше. Ціла купнівська група, що налічувала около 50 людей, мала всього 2 кріси, кілька багнетів і російських штиків, 1 револьвер /відай без набоїв/ і старий, непридатний револьверик у руках мойого брата /десь знайшов його/. Решта була узброєна в хто що мав і знав. Ці, що мали багнети, чи штики, насадили їх на дрючки. Мій вітчим зробив собі ратище з довгого залізного прута. Про наставлення людей свідчили не лише добровольці, але й факт, що жінки висилали чоловіків, а матері дітей на непевний бій. Так моя мама /малосвідома селянка/ вислала вітчима й брата. Вітчим, як нелюблений у селі чужосельчан, а до того воєнний інвалід, був упертим доматором і не йшов, куди його не кликали, а брата, як ще замолодого, відіслали до дому. Тоді мама накинулася на них з лайкою і плачем говорячи: „З ціпами, або вилами йдіть, але йдіть! Скільки ж цих поляків у Рудках? Ще колами їх вб'єте, а як кожний зробить так, як ви, то ми нічого не будемо мати, бо поляки нас завоюють." Тоді вітчим зробив собі згадане ратище і пішов з братом доганяти купнівську сотню. Наздігнали її аж у селі Михайлевичі на постою, при „облозі Рудок".

Команду над сотнею /добровольці з Купнович і двох сусідніх сіл: Болозви й Розділовичі/ обняв студент Михайло Береський, фенрих австрійської армії. Сотню вирядив і благословив на можливий бій о.посол Онишкевич /місцевий парох/. Незалежно від усього запалу та дійсно патріотичної постави, настрої села й боєвої групи опали дуже, коли фантазії про масу зброї, що її нібито мали другі села доставити враз з добровольцями, показалися неправдивими; з других сіл наспівали лиш малі відділи добровольців /через брак зброї/ і то узброєні не краще, як купнівські.

Ввесь день, до пізнього вечора ми вижидали в непевності, а навіть тривозі. Короткий листопадовий день видавався нам нескінчено довгим. По селі пішла чутка, що наших розбили, що поляки мають „машінґвери", а може й гармати, що... ітд. Відтак прийшла теж вифантазувана чутка, що нашим прийшла допомога зо Самбора, який скоріше зайняло українське військо, що приїхали бойки на конях і шаблями висікли поляків під Рудками. Тут слід зазначити, що Рудки, хоч мале місточко /около 6-7 тисяч мешканців/, було доволі сильною польською остоєю; в ньому було всього 4 українські родини, а в додатку під боком було злодійське, але доволі свідоме польське село Бенькова Вишня /осідок графа Скарбка/ і кілька других польських сіл.

Та, нащастя, до бою не прийшло завдяки енергійній і зручній політиці о.посла Онишкевича. Він задержав усі боєві групи далеко від Рудок і дав наказ нікого до міста, ані з міста не пускати. Відтак казав зорганізувати невеликий відділ, але узброєний в кріси, і з цим відділом /під командою М.Береського/ підступив під місто, аж до станиці польської міліції. Ту зажадав бурмістра, презеса суду і старости на переговори. Польська делегація під проводом пароха Рудок прибула швидко до гостинниці на „Вістістім", де ждав на них о.посол Онишкевич з кількома українськими делегатами й де стояв згаданий боєвий відділ.

Прибувшій польській делегації о.Онишкевич заявив /добре пригадую собі кількакратно пізніше повторюваний текст цієї заяви/: „Ціла Галичина в українських руках. Ваше місто окружене. Ми маємо понад 2 тисячі добре узброєних вояків і масу селян з власною зброєю. Рішаєте долю вашу, ваших родин і цілого міста. Коли до вечора не піддаєтеся, не залишиться в місті камінь на камені,

а хто з мешканців остане при житті, за це ми не можемо ручити. Коли раз випустимо людей з рук, можливо, що потім самі не зможемо їх здержати". Польська делегація по короткій нараді /таки з-місця/ прийняла ультимет і підписала згори приготований „договір" про здачу міста і свою підданість та послух українській владі. Делегація від'їхала попередити місто й міліцію, а за пів години вже сотня Береського перейняла всі пости і зброю від польської міліції, і ще „австрійської" /теж польської/ жандармерії.

Коли пізніше поляки довідалися, яка була дійсна сила, а головно узброєння наших „військ", каялися, що здали місто. Справді, треба це зарахувати, як значний успіх, бо : нпф.: у бою за менше й слабше під зглядом польськости Комарно кілька днів пізніше полялося досить крови /згинув там також згаданий комендант куплівської сотні бл.п. Михайло Береський/. Тут треба додати, що опанування Рудок і Комарна мало вирішальне значення для усталення української позиції у Самборі з його вузловою залізничою станцією.

Пізно увечорі повернулись наші переможці Рудок /ті, що не залишилися в місті, як залога/ додому; голодні і втомлені, але бадьорі, з піснями на устах. Жінки й матері зі сльозами радости зустрічали своїх.

Я дуже тоді заздрив братові того, що він був два і пів року старший від мене, але аж сплакав з радости, коли він пізно вечором повернувся додому, і на порозі вигукнув: „Вже всюди у Галичині українська влада; Львів у наших руках!".

Радісні і святочні настрої панували в селі кілька днів; люди майже не спали тоді, а цілими ночами оповідали й переповідали пережите, чи заслужене задня, та багато /як звичайно в таких випадках/ фантазували...

+

П О Д Я К А.

Команда Табору складає в імені всіх таборовиків якнайщирішу подяку Українському Допомоговому Комітетові у Вінніпеґу за великий і щедрий дар, що його ми одержали перед кількома днями. Посилка 19-ох скринь з канцелярійним приладдям надійшла саме в пору, бо в послідніх місяцях, внаслідок зменшення фондів Українського Комітету Допомоги в Римі, Табор наш не міг користати з такої допомоги, яка забезпечувала б нормальну працю наших культурно-освітніх установ, шкіл і таборових редакцій.

Це дійсно гарний дарунок нам „під Ялинку"!

Тому передаючи наше щире спасибіг всім ініціяторам і жертводавцям, які цим ділом не тільки матеріяльно допомогли нам, але й дали доказ братньої любови і єдности нас усіх, де б ми не були.

Ми зо своєї сторони бажаємо тільки мати змогу колись своєю працею на добро нашої, дорогої нам усім спільної Батьківщини дати доказ, що жертвенність наших Дорогих Братів з-за Океану не пішла намарне.

ooo = = ooo

Під знаком „Просвіти" причинимось до об'єднання народніх мас в могутню організацію, що її не поборе жодний ворог!!!

+

БУДЬТЕ АКТИВНИМИ ЧЛЕНАМИ „П Р О С В І Т И"

+

І В А С И Ш И Н РОМАН

помер дня 21.12.46 внаслідок внутрішнього кровотоку після зудару двох авт на шосе Ріміні - Мірамаре, що одним з них вертався Він з праці до таборy.

Бл.п. Івасишин Роман народився дня 3.5.1926 р. в Ріпінцях, коло Бучача. Батьки Його - незаможні селяни. В липні 1944 р. вступив до нашої Дивізії і після рекрутського вишколу був у 2-ому Полку. По оснуванні Куреня Молоді перейшов до тієї частини і був учнем електро-технічного курсу, а відтак автомеханічної школи. Електромеханічний курс закінчив з добрим поступом.

Знаємо Покійного, як здисциплінованого вояка, тихого, слухняного та пильного учня, доброго юнака-товариша, карного й солідного члена нашого молодого покоління. Він відійшов від нас у розквіті молодого життя, повний сил та підготовлений до вимог твердої долі. Не згинув Він на полі слави зі зброєю в руках, але впав жертвою нещасливого випадку, що тимбільше викликує в нас жаль Його молодечого життя.

Впав на шляху, що ним прямував до осягнення мети та спільних Його й наших ідеалів, які жевріли в Його серці. Відійшов від нас, як ще одна жертва на вівтарі Батьківщині.

Спи, Юний Друже, вічним сном, ми дальше будемо йти нашим шляхом, заповнюючи пам'ять про Тебе.

Земля Тобі - пером! Учителі й Друзі.

О. Безіменний

Мужнє серця

/ Докінчення /

- Пугу! Пугу! -

Удавані крики нічних птахів виривають Ксеню з задуми. Вона будить свого дідуся, батька Нестора та тривожиться, бо знає, що Остап і Косолапий добрі розвідчики, і надармо не подають умовлених знаків тривоги. Підтверджуючи її думку, зашелестіли кущі й на неї глянуло кільканадцять пар юнацьких очей. То стривожені гаслом стійкових вийшли зо своїх „гнізд" „орлята". Батько Нестор протер заспані очі.

- Що сталося, дітоньки?

- Тривога, дідусю! Сич і Сова остерігають нас!

Тут батько Нестор завважив, що іскра з вогнища випалила йому пів штанки з його полотняних шараварів аж до голого тіла і, забуваючи спросоння про тривогу, накидається на Ксеню.

- Чи ж ти не знаєш, дочко, що ялина не добра на вогнище? Чи ж тобі мало дубини, або грабини? Бач, спалила мені штани, тепер світи грішним тілом, старий дурню!

- Дідусю, тривога! - пригадала знову Ксеня.

- Що, тривога? Кажеш, пугукали хлопці? Скільки разів?

- Двічі. - Двічі? Гей, гей, Ксеню, погане з тебе орлятко, коли ти не знаєш, що то тільки осторога. А хто на варті? - Остап з Косолапим - відповіла засоромлено Ксеня. - Хто? Остап з Косолапим? О, це хоч ще молоді, але бувалі вовки. Ці не дадуть собі в кашу наплювати. Можете йти спати, дітки, але будьте на всякий випадок обережні.

Прикривши вигорілу штанку полою киреї, батько Нестор повернувся на другий бік і знов захропів так, що аж галуззя заколихалося. Ксеня підкинула до вогнища вже грубих березових рубанців і знову поринуло у спогади...

Не минуло й кілька хвилин, як недалеко в кущах почулося клекотання одуда, а за хвилину з пітьми лісу вирнули дві постаті і підійшли до вогнища. Обернувшись до них лицем, Ксеня зразу ж пізнала Остапа, славного розвідчика, не тільки серед орлят, але й у цілім курені. Другий був їй зовсім незнайомий молодець, по літах ровесник Остапа, у мундурі червоноармійця, з малиновими нашивками сержанта.

- Знайомся, Ксеню, - це наш новий товариш Петро Гиря - сказав, вітаючись, Остап і зараз же підсівся до вогнища, даючи дорогу незнайомому. - Слухай, Ксеню, треба збудити батька Нестора, є дуже важливі вісті - сказав Остап до Ксені і це вирятувало її з тієї неприємної ситуації, як зустріч двох молодих людей. Невідомий підсівся теж до вогню, а Ксеня розбудила батька Нестора. Старий, нарікаючи на свою долю, підвівся, протираючи заспані очі

- Ну, нащо ж знову будити християнина? - Дідусю, Остап повернувся, та ще й не сам. Цікаві вісті приніс.

Почувши ім'я Остапа, свого найкращого розвідчика, старий забув про свою кривду і з зацікавленням підвівся з місця.- Гм, Остап вернувся. Ану веди його сюди - промовив батько Нестор, з цікавістю змірявши від ніг до голови Остапа й Гирю, що саме підходили до нього.

- Розвідчик Остап Левченко голоситься...-почав було голоситися по-військовому Остап, але батько Нестор перебив йому вже

спочатку. - Досить, досить, докажеш титули завтра, а зараз сідай ось-тут на кирею і розказуй, що нового.

Остап, збентежений трохи, сів на край розстеленої киреї, що на ній спав батько Нестор, і почав оповідати... - Слухай, сину, - перебив йому знову батько Нестор. - Кажи чітко й коротко: така то новина, а подробиці завтра докажеш. Адже ти також хочеш спати, як і кожен християнин?

Це підбадьорило Остапові сміливости і він почав своє оповідання: - Дуже багато новин, батьку, немає. Є одна, але важлива. Коли хочете узнати, то розпитайтеся у Петра /тут він показав на незнайомого/. Я його ще ввечері зустрів на узліссі. Він каже, що хоче вступити до нас, по-мойому варта його прийняти. Зразу видно, що хлопець наш, та й батька його розстріляла комуна, бо був поліцаєм у селі. Так він каже...

- Ну, це вже не твоєї голови журба, сину, то вже знатимемо, що з ним зробити, а тепер клич його сюди.

Петро, що слухав їхню розмову, стоячи збоку, підійшов до батька Нестора. Той же недовірливо оглянув його струнку постать і зупинився поглядом на малинових нашивках сержанта. - Що, сину, хочеш з нами комуну бити? А сам-то звідки? - З Кам'янки од Чигирина, батьку. Волочився ось уже другий рік по фронтах, а це почув про вас і хочу попробувать ще партизанського хліба.

Старий недовірливо кашлянув у кулак. -Знаєте, батьку, я маю з комуною свої порахунки. Мойого батька розстріляли вони за те, що був поліцаєм і боронив людей від голодової смерти. А я страждав два роки в окопах від самої Волги аж сюди, і що ж мені за те? Вернуся додому, думав, батька - матір зустріну, а зустрів попелище. Прийміть же мене, батьку, хай я хоч тепер послужу своєму краєві. - Добре, добре, сину, про це завтра є ще час говорити. А що там у місті нового?

- О, у місті новин багато. Три дні тому прибула до місточка наша рота, цебто проти вас воювати. А позавчора їм назло партизани Чубаря зірвали міст на Росі, разом з ешелоном під укіс пустили. Друга частина його загону наробила нам паніки і зіпсувала чотири гармати. Тепер ротний перелякався і попросив підмоги, що прийде потягом напевно на цих днях. Це я узнав від нашого „зводного". Якщо мені повірите і використаєте нагоду, то будемо мати спокій, а як ні - то загинем... По лиці батька Нестора пробігла радісна усмішка. - Кажеш, Чубар комуну під укіс пустив, та ще й на мості? Молодець, Чубар! О, то старий гайдамака, ще з Гринчукової Кузні! І гармати вам під носом зіпсував, кажеш? Добре, сину! Чи тобі вірити, чи не вірити, а цю вістку мушу передати далі. Ксеню!

Ксеня підійшла до батька Нестора. - Слухай, Ксеню, хто з хлопців крім Остапа і Косолапого, знає дорогу до Чортової Греблі? - Івась Шарпило напевно, дідусю, але він лежить ранений. - А може хто інший? Подумай добре. - Чекайте - Ксеня задумалась. - Ага, є ще Олекса Ганчар. Він мабуть знає, бо він з Шелепух. Чекайте, я його покличу.

Ксеня не встигла доказати до кінця, як з кущів підвелася юнацька постать і підійшла до батька Нестора. - Так, батьку, я знаю дорогу до Чортової Греблі. Ще позаторік блудив по ній два дні, як ходив по суниці.

Батько Нестор прижмурив очі і зміряв його струнку постать. -Ти Олекса Ганчар? - Так, батьку! - Значить, ти знаєш, де Чортова Гребля і кажеш, що був вдруге хрищений страхом у ній. А чи не побоїшся зараз піти туди?

- Ні, батьку, не боюся. Орлята не знають страху і літають уночі так, як і вдень. - Значить, підеш зараз? -Так, батьку - за-

дзвеніла впевнена відповідь. - Ну, так з Богом, сину. Кличка - буря, відклик - Іртінь. Зрозумів? Йди, знайди курінного, ти його напевно знаєш, і перекажи ці новини, що ти чув від отього друга! Зрозумів?

- Так є, батьку! -З Богом!

За хвилину Олекса зник у темині ночі, а старий звернувся до орлят. - Ну, що ж діти, пора спати. Дав Бог ніч на відпочинок. Висплятесь тепер, бо скоро прийде час, що не буде коли спати. Адже ж чули, що говорив Петро? - а потім до Ксені: - А ти, доню, піди-з тією Косопалому, здається, вже час. Я ще трохи задрімну, бо до зірниці ще далеченько.

Поглянувши на небо, старий щільно закутався у кирею і знову заснув мирним, тихим сном. Помалу стих хрускіт галуззя; то орлята улягались по своїх „гніздах", і за хвилину на галявині знову царила тиша. Догоряло вогнище, кидаючи проблиски на самітні постаті Остапа й Ксені, що сиділи біля нього і слухали оповідань Петра, їхнього нового друга...

- 000 -

П О Х О Р О Н БЛ.П. Р. І В А С И Ш И Н А.

Малий гурт близьких товаришів, кількох старшин і учителів з Куреня Молоді, кількох свояків та односельчан і хор відпровадили Покійного на вічний спочинок. Від проводу К.М. і Учителів були: о.хор. Ратушинський, пор. Хотинецький, хор. Мариняк, хор. Керод, хор. Шевців, бунч. Білик. На панахиді в Чезенатіко був присутний теж п. генерал Крат.

Винесено домовину й уміщено на авті. Її прикрили двома вінками: таборовим /дубові листки з золотої і срібної блахи/ і заздуленим за зложені учителями й товаришами гроші вінцем з білих хризантем.

По панахиді трьома автами від'їхав траурний почот з домовиною на місце вічного спочинку в Червії. Друзі по зброї і школі на руках занесли домовину з тлінними останками Дорогого Товариша до могили.

Попрощав Покійного в імені командира, старшин і учителів Куреня Молоді хор. Мариняк, а від товаришів промовив десят. Білик Ярослав.

Сонце, що якраз цього дня показалося, сумно озолотило свіжу піскову могилу...

На лицях присутніх малювалося глибоке зворушення; жаль стискав серце, що так марно згинув многонадійний юнак, добрий учень і товариш та ідейний вояк за кращу долю свого народу; так вчасно-молодо взяв у руки зброю, щоб боронити Батьківщину, до якої не довелося йому вже дійти терністим шляхом.

Прийняла його чужа земля до часу, коли його тлінні останки зістануть перенесені до Рідного Краю.

В. Й. П.

ooo 000 ooo
0
ooo 000 ooo

В С Я Ч И Н А.

Епілепсія /падачка/.

Бувають випадки, що людина нібито цілком здорова, падає нараз на землю, тратить притомність і в'ється в конвульсіях. З уст точиться їй піна, холодний піт обливає тіло. Згодом конвульсії стають лекші, потім зовсім втихають і недужий западає в глибокий сон. По пробудженні жалується на біль голови й змучення, але не пам'ятає, що з ним було.

Таку недугу називають епілепсією. У нас прийнялася назва „падачка", від того, що недужий падає. Називають її теж „недугою св. Валентія", бо кажуть, що св. Валентій мав таку недугу. Стверджено, що 70-ох випадках на 100 мають цю недугу молоді люди у віці 5 - 20 літ, одначе дістають її і старші. Досліди виказали, що ця недуга переходить у спадщині з батька - матері на дітей. Епілепсія є наслідком якогось забурення в осередках нервової системи, але причиною може бути і хронічний алькоголізм у батьків, перестрах, або інші нервові зворушення. Епілепсія може находити недужого раз -два до року, але може повторюватись і кількасот разів у рік. Хворому треба провадити упорядковане життя, відчиняятися легкими й поживними стравами, не пити алькоголічних напоїв і робити фізичні вправи.

Цікаві дрібнички.

=== Найтяжчий чоловік - це Гопкінс, що важив 495 фунтів.
=== Найвищий чоловік /Гапс Крау/ має 2,75 м., найменший - 43,3 цм. і то в віці 37 років.
=== Ластівка має найвищу температуру тіла, а саме: 44° Цельзія.
=== Найтяжчий мозок мав російський письменник Тургенєв - 2012 гр.
=== Кількість волосин на тому людини вагається між 80 - 100 тис.
=== Щоденно виростає в людини 0,086 мм. нігтів на пальцях рук, а 0,05 мм. на пальцях ніг.

ЗАГАДКИ

1					X
2				X	
3			X		
4		X			
5	X				

З букв: а, а, а, а, а, а, а, а, б, б, б, б, б, д, з, з, і, й, й, к, н, н, о, р, р, -, уложити слова слідуючого змісту:

1. Площа для торгівлі
2. Домашня тварина
3. Американський дикий бик
4. Чимало таких оповідань наслухались ми від своєї бабусі
5. Хто зруйнував Січ на Хортиці?

Буквам на місці хрестиків дадуть розв'язку: місцевість, славну з Другого Зимового Походу.

Х Р Е С Т И К І В К А.

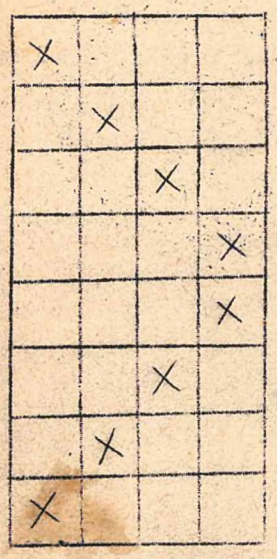

- Країна в Південній Америці
- Інакше Персія
- Друге прізвище Тіта
- Кавказька провінція, що її домагається Росія від Туреччини
- Давня турецька кріпость над Азовським морем
- Часть світа
- Вулькан на Сицилії
- Гори в Америці

Букви на місці хрестиків дадуть розв'язку.

Р Е Б У С

РОЗВ'ЯЗКИ З ПОПЕРЕДНЬОГО ЧИСЛА.

I.

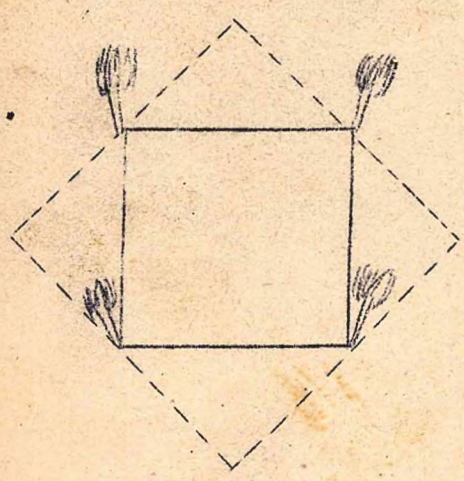

II. Пастух перегнав швидко отару овець з кінця на середину острова і заполив траву./Пригадаймо собі, куди віяв вітер?/ Опісля перегнав він на вихолоне місце вівці, і тим врятував себе й отару від неминучої смерти.

III. Ребус:
Хто мовчить, той двох навчить.

Видає: Культ.-Осв. Відділ
Редагує: Колегія
За Редакцію відп.: Оглюк М.О.